

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის
თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი
იურიდიული ფაკულტეტი

სამართლის ჟურნალი

№2, 2018

უნივერსიტეტის
გამომცემლობა

UDC (უაკ) 34(051.2)

ს-216

მთავარი რედაქტორი

ირაკლი ბურდული (პროფ., თსუ)

სარედაქციო კოლეგია:

ლევან ალექსიძე (პროფ., თსუ)

გიორგი დავითაშვილი (პროფ., თსუ)

ავთანდილ დემეტრაშვილი (პროფ., თსუ)

ბესარიონ ზოიძე (პროფ., თსუ)

თევდორე ნინიძე (პროფ., თსუ)

ნუგზარ სურგულაძე (პროფ., თსუ)

პაატა ტურავა (პროფ., თსუ)

ლადო ჭანტურია (პროფ., თსუ)

ნათია ჩიტაშვილი (ასოც. პროფ., თსუ)

ლელა ჯანაშვილი (ასოც. პროფ., თსუ)

გიორგი ხუბუა (პროფ., თსუ)

ლაშა ბრეგვაძე (თ. წერეთლის სახ. სახელმწიფოსა და
სამართლის ინსტიტუტის დირექტორი)

გუნთერ ტოიბნერი (პროფ.,

ფრანკფურტის უნივერსიტეტი)

ბერნდ შუნემანი (პროფ.,

მიუნხენის უნივერსიტეტი)

იან ლიდერი (პროფ.,

ფრაიბურგის უნივერსიტეტი)

ხესე ანტონიო სეოანე (პროფ.,

ლა კორუნიის უნივერსიტეტი)

კარმენ გარსიმარტინი (პროფ.,

ლა კორუნიის უნივერსიტეტი)

არტაკ მკრტიჩიანი (პროფ.,

ლა კორუნიის უნივერსიტეტი)

*გამოცემულია ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის
საუნივერსიტეტო საგამომცემლო საბჭოს გადაწყვეტილებით*

© ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის
გამომცემლობა, 2019

ISSN 1987-7668

სატელეფონო საუბრის ფარული მიყურადება – ოპერატიულ-სამძებროდან ფარულ საგამოძიებო ღონისძიებამდე

სტატიაში განხილულია სატელეფონო საუბრის ფარული მიყურადების, როგორც ინსტიტუტის, საპროცესოსამართლებრივი განვითარების გზა. კერძოდ, მისი ოპერატიულ-სამძებრო ღონისძიებად ჩამოყალიბებისა და შემდგომ ფარულ საგამოძიებო ღონისძიებად გარდაქმნის პროცესი. აღნიშნული საკითხის განხილვისას წარმოჩენილი იქნება სატელეფონო საუბრის ფარული მიყურადების, როგორც ოპერატიულ-სამძებრო ღონისძიების არსი და ძირითადი ამოცანები, ოპერატიულ-სამძებრო საქმიანობისა და საგამოძიებო ღონისძიებების განმასხვავებელი ასპექტები, ასევე, სატელეფონო საუბრის ფარული მიყურადების ფარულ საგამოძიებო ღონისძიებად ჩამოყალიბების მიზეზები და განმსაზღვრელი წინაპირობები.

საკვანძო სიტყვები: სატელეფონო საუბრის ფარული მიყურადება, ოპერატიულ-სამძებრო ღონისძიება, ოპერატიულ-სამძებრო საქმიანობის პრინციპები, განხორციელების საფუძვლები და ძირითადი ამოცანები, კანონი „ოპერატიულ-სამძებრო საქმიანობის შესახებ“, ფარული მეთოდები, სამართალურთიერთობის ლეგალური ფორმა, ღონისძიების პრევენციული ხასიათი, საგამოძიებო კონტროლი, პროფილაქტიკური ღონისძიება.

1. შესავალი

აქტუალობას არ კარგავს სატელეფონო საუბრის ფარული მიყურადების საპროცესოსამართლებრივი რეგულირების საკითხი. შესაბამისად, საინტერესოა ამ ინსტიტუტის განვითარება, განსაკუთრებით, ბოლო წლების განმავლობაში. 2014 წელს განხორციელებული რეფორმის შედეგად სატელეფონო საუბრის ფარული მიყურადება, რომელიც წარმოადგენდა ოპერატიულ-სამძებრო ღონისძიებას, მოწესრიგდა სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსით (შემდგომში – სსსკ), როგორც ფარული საგამოძიებო ღონისძიება.¹ წინამდებარე სტატიაში განხილულია სწორედ სატელეფონო საუბრის ფარული მიყურადების ტრანსფორმირების პროცესი ოპერატიულ-სამძებროდან ფარულ საგამოძიებო ღონისძიებამდე.

კვლევა წარმოდგენილი იქნება შემდეგი თანმიმდევრობით: მეორე თავი შეეხება ოპერატიულ-სამძებრო ღონისძიების ცნებასა და წარმოშობის ისტორიას, ხოლო მესამე თავში წარმოდგენილია სატელეფონო საუბრის ფარული მიყურადება, როგორც ოპერატიულ-სამძებრო ღონისძიება. კერძოდ, აღნიშნულ თავში განიხილება კანონი „ოპერატიულ-სამძებრო საქმიანობის შესახებ“ და სატელეფონო საუბრის ფარული მიყურადების, როგორც ოპერატიულ-

¹ იხ. საქართველოს კანონი „ოპერატიულ-სამძებრო საქმიანობის შესახებ“ საქართველოს კანონში ცვლილებების შეტანის თაობაზე, №2635-რს, 01/08/2014, რომლის საფუძველზეც აღნიშნული კანონიდან ამოღებულ იქნა სატელეფონო საუბრის ფარული მოსმენა; ასევე, იხ. საქართველოს კანონი „საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსში ცვლილების შეტანის შესახებ“, №2634-რს, 01/08/2014.

სამძებრო ღონისძიების წარსულში არსებული ადგილი აღნიშნულ კანონში. მეოთხე თავში კვლევა შეეხება განსხვავებას ოპერატიულ-სამძებროსა და საგამოძიებო ღონისძიებებს შორის. სწორედ ამ განმასხვავებელი ნიშნების განხილვის შედეგად გამოიკვეთება გარემოებათა მთელი რიგი, რამაც განაპირობა 2014 წლის საკანონმდებლო ცვლილება სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსში² და ამ ღონისძიების გათვალისწინება ფარულ საგამოძიებო ღონისძიებად. სტატია, რა თქმა უნდა, შეეხება სამეცნიერო ლიტერატურაში განვითარებულ მსჯელობასა და კრიტიკას სატელეფონო საუბრის ფარულ საგამოძიებო ღონისძიებად გარდაქმნის თაობაზე. ბოლოს კი წარმოდგენილია დასკვნა, როგორც სატელეფონო საუბრის ფარული მიყურადების ტრანსფორმირებასა და განვითარებაზე კვლევის შედეგი.

2. ოპერატიულ-სამძებრო ღონისძიების ცნება და წარმოშობის ისტორია

იმისათვის, რათა გაირკვეს სატელეფონო საუბრის ფარული მიყურადების, როგორც ფარული საგამოძიებო ღონისძიების სამართლებრივი ბუნება, მნიშვნელოვანია მისი ადრე მოქმედი ფორმის, ოპერატიულ-სამძებრო ღონისძიების განხილვა. კერძოდ კი, ოპერატიულ-სამძებრო ღონისძიების წარმოშობის ისტორიის, მისი ცნებისა და არსის მოკლედ ჩამოყალიბება.

2.1. ოპერატიულ-სამძებრო საქმიანობის ისტორიული ასპექტი

ოპერატიულ-სამძებრო საქმიანობას წარმოშობის უძველესი ისტორია აქვს. კონსპირაციული, ფარული მეთოდები ოდითგანვე წარმოადგენდა უსაფრთხოების უზრუნველყოფის მიზნით ხელისუფლების ხელში არსებულ მნიშვნელოვან და ეფექტიან საშუალებას. ოპერატიული ღონისძიებები ისტორიულად სხვადასხვა სახელწოდებით მოიხსენიებოდა, მაგ.: „მსტოვარობის საქმე“, „შპიონაჟი“, „მზვერავთა საქმე“.³

საქართველოს ისტორიაში სახელმწიფოს კონსპირაციული, მსტოვრობად მოხსენიებული საქმიანობა დიდი წარმატებით ფუნქციონირებდა დავით აღმაშენებლის მეფობის დროს.⁴ მიიჩნევა, რომ დავით მეფემ მანამდე უყურადღებოდ მიტოვებული მსტოვრობის საქმე, ქვეყნის უსაფრთხოების მიზნით ძლიერ მექანიზმად აქცია.⁵ ისტორიული წყაროები მიუთითებენ იმის

² იხ. საქართველოს კანონი „ოპერატიულ-სამძებრო საქმიანობის შესახებ“ საქართველოს კანონში ცვლილების შეტანის თაობაზე, №2635-რს, 01/08/2014.

³ ალადაშვილი ბ., სპეცსამსახურები და შპიონაჟი, ნიგნი I, თბ., 2005; ალადაშვილი ბ., შპიონაჟის საიდუმლო, თბ., 2007; ალადაშვილი ბ., სპეცსამსახურები და შპიონაჟი, ნიგნი II, თბ., 2009, ციტირებულია: უსენაშვილი ჯ., პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობის უფლების რეალიზაციის პრობლემა სასამართლოს კონტროლს დაქვემდებარებული ოპერატიულ-სამძებრო ღონისძიებების წარმოებისას, ჟურნ. „სამართალი“, № 2, 2012, 89.

⁴ ლორთქიფანიძე მ., საქართველო XI ს. ბოლოსა და XII ს. პირველ მეოთხედში, დავით IV აღმაშენებელი, საქართველოს ისტორიის ნარკვევები, ანჩაბაძე ზ., გურუა ვ. (რედ.), ტომი 3, თბ., 1979, 223-224.

⁵ ალადაშვილი ბ., შპიონაჟის საიდუმლო, თბ., 2007, 3, ციტირებულია: უსენაშვილი ჯ., პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობის უფლების რეალიზაციის პრობლემა სასამართლოს კონტროლს დაქვემდებარებული ოპერატიულ-სამძებრო ღონისძიებების წარმოებისას, ჟურნ. „სამართალი“, № 2, 2012, 89.

შესახებ, რომ მეფე დავით მეოთხემ იცოდა ყველაფერი, რაც მის სამეფოში ხდებოდა; კერძოდ, ლაშქარში, მონასტერში თუ დიდ ფეოდალთა სახლებში.⁶ მსტოვართა ინსტიტუტის დახმარებით, სავარაუდოდ, მეფე ინფორმირებული იყო ქვეყნის გარეთაც მეზობლების თუ მტრების საქმიანობისა და მდგომარეობის შესახებ.⁷ დავითის ისტორიკოსის თანახმად, „მტკიცედ უწყოდა ყოველმან კაცმან, რომელ პირით აღმოსვლასავე თანა სიტყუისასა საცნაურ ქმნილ არს უეჭუელად წინაშე მეფისა“⁸. ამ ისტორიულ წყაროებში ხაზი გაესმის მსტოვართა ინსტიტუტის ოპერატიულ ხასიათს და მის ეფექტიანობას, როდესაც აღინიშნება, რომ დავით აღმაშენებელმა „დიდნი საქმენი და ფრიად სასწრაფონი წარმართნა ამით, და მრავალთა კეთილთა მიზეზ იქმნა ესე“⁹.

მსტოვრობის თეორიისა და პრაქტიკის თაობაზე ერთ-ერთ ყველაზე ცნობილ სამეცნიერო ლიტერატურულ ნაშრომად ითვლება XI საუკუნეში დანერილი ტრაქტატი „სანეტ-ნამე“, რომელიც მსტოვრობასთან დაკავშირებულ მთელ რიგ რეკომენდაციებს შეიცავდა და სახელმწიფოებს ბევრი ჯაშუშის ყოლას ურჩევდა.¹⁰ არსებობს საფუძვლიანი მოსაზრება, რომ დავით აღმაშენებელმა მსტოვართა ქსელის შექმნისას მნიშვნელოვანწილად სწორედ ამ ტრაქტატით იხელმძღვანელა.¹¹

რაც შეეხება ჩვენი ისტორიის არც თუ შორეულ წარსულს, კერძოდ, საბჭოთა პერიოდს, აქ შეიქმნა უკვე კონსპირაციული, ოპერატიული ღონისძიებების განმახორციელებელი სპეციალური დანიშნულების დანაყოფები (ე. წ. „სპეცნაზები“), რომლებიც ექვემდებარებოდნენ „კგბ“-სა და „გრუ“-ს.¹² ოპერატიულ-სამძებრო საქმიანობამ ძალიან ინტენსიური, არაკონტროლირებული ხასიათი მიიღო. საბჭოთა ოფიციალური პირები, თუ იდეოლოგიური სამსახურები კი ჯიუტად უარყოფდნენ აღნიშნულს.¹³ თუმცა ისტორიამ მოგვიანებით გამოააშკარავა ე. წ. სპეცსამსახურების საქმიანობის უჩინარი მხარე.¹⁴

თანამედროვე ეპოქაშიც ოპერატიულ-სამძებრო საქმიანობა რჩება დანაშაულთან ბრძოლის ერთ-ერთ ყველაზე ეფექტიან მექანიზმად. გამოძიების დაწყებამდე ყოველი შესაძლო საფრთხის შესახებ ინფორმაციის ფლობა, პრევენციის თვალსაზრისით, იყო და რჩება სახელმწიფოს ხელში არსებულ მნიშვნელოვან იარაღად. ცოდნა ძალაა.¹⁵ მოქალაქეთა უმრავლესო-

⁶ ლორთქიფანიძე მ., საქართველო XI ს. ბოლოსა და XII ს. პირველ მეოთხედში, დავით IV აღმაშენებელი, საქართველოს ისტორიის ნარკვევები, ანჩაბაძე ზ., გურუა ვ. (რედ.), ტომი 3, თბ., 1979, 223.

⁷ იქვე, 224.

⁸ იქვე.

⁹ იქვე.

¹⁰ უსენაშვილი ჯ., პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობის უფლების რეალიზაციის პრობლემა სასამართლოს კონტროლს დაქვემდებარებული ოპერატიულ-სამძებრო ღონისძიებების წარმოებისას, ჟურნ. „სამართალი“, № 2, 2012, 90.

¹¹ იქვე.

¹² КГБ СССР - Комитет Государственной Безопасности.

¹³ ГРУ - Главное Разведывательное Управление.

¹⁴ უსენაშვილი ჯ., პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობის უფლების რეალიზაციის პრობლემა სასამართლოს კონტროლს დაქვემდებარებული ოპერატიულ-სამძებრო ღონისძიებების წარმოებისას, ჟურნ. „სამართალი“, № 2, 2012, 90.

¹⁵ ბაქრაძე ა., საპროკურორო ზედამხედველობა და დამნაშავეობასთან ბრძოლა, თბ., 1977, 126.

¹⁶ მეფარიშვილი გ., ცხოვრება და კანონი, მე-2 გამოცემა, თბ., 2008, 181.

¹⁷ Paeffgen H.-U., Vernachrichtendienstlichung des Strafprozesses, Goldammer's Archiv für Strafrecht, Wolter J., Pötz P. –G., Küper W., Hettinger M. (hrbg.), Heidelberg, 2003, 659.

ბას კი სურს, იცხოვროს უსაფრთხო სახელმწიფოში, სადაც ხელისუფლება ფლობს ყველა საჭირო ინფორმაციას, თუნდაც მოსალოდნელი საფრთხის შესახებ და შეუძლია, რომ საფრთხე, ეფექტიანი საქმიანობის წყალობით, თავიდან აიცილოს.¹⁸

2.2. ოპერატიულ-სამძებრო ღონისძიების ცნება

ტერმინი „ოპერატიულ-სამძებრო ღონისძიება“ კანონმდებლობაში პირველად გაჩნდა 1958 წლის საბჭოთა კავშირისა და მოკავშირე რესპუბლიკების სამართალწარმოების საფუძვლებში.¹⁹ 29-ე მუხლში განსაზღვრული იყო, რომ „ოპერატიულ-სამძებრო ღონისძიება ტარდება რათა გამოვლინდეს დანაშაულის ნიშნები და პირი, რომელმაც იგი ჩაიდინა“.²⁰ ეს განმარტება იყო გავრცელებული მოკავშირე რესპუბლიკების შესაბამის კანონმდებლობაში.²¹

აღნიშნულ საკანონმდებლო განმარტებას მოჰყვა ოპერატიულ-სამძებრო საქმიანობის ცნების ჩამოყალიბებაც საბჭოთა იურიდიულ ლიტერატურაში. მაგ., რატინოვის მიხედვით, „ოპერატიულ-სამძებრო მოღვაწეობა იმ სადაზვერვო ღონისძიებათა სისტემაა, რომელიც კანონზე და სხვა ნორმატიულ აქტებზე დაყრდნობით, სპეციალური ტაქტიკური და ტექნიკური მეთოდებისა და საშუალებების გამოყენებით გამიზნულია დანაშაულთა აღკვეთა-აცილებისა, გახსნისა და დამნაშავეთა ძებნის უზრუნველყოფისათვის. ოპერატიულ-სამძებრო ღონისძიებები როგორც აშკარა, ისე ფარული მეთოდებით და საშუალებებით ხორციელდება. ფარული მეთოდების გამოყენება მოკვლევის ორგანოთა განსაკუთრებული კომპეტენციაა, რისთვისაც მათ გააჩნიათ აუცილებელი საშუალებები და სპეციალური აპარატი. რაც შეეხება ოპერატიულ-სამძებრო მუშაობის აშკარა ფორმებს, ისინი შეიძლება უშუალოდ გამოძიებულბამაც გამოიყენონ, ოღონდ, როგორც ტექნიკური ხერხი საგამოძიებო მოქმედებათა ეფექტურობის უზრუნველსაყოფად“²². ამ განმარტებას არ ეთანხმება ბაქრაძე და მიიჩნევს, რომ გამოძიებლის მიერ ოპერატიულ-სამძებრო ღონისძიებათა გამოყენება, როგორც ტაქტიკური საშუალება მცდარია, რამდენადაც მაშინდელი სისხლის სამართლის საპროცესო კანონმდებლობა გამოძიებელს არ აძლევდა უფლებას, უშუალოდ ეწარმოებინა ოპერატიულ-სამძებრო ღონისძიებები.²³ ბაქრაძე ეთანხმება რუსი მეცნიერის – იასინსკის პოზიციას, რომელიც აკრიტიკებს რატინოვს და მიიჩნევს, რომ ოპერატიულ-სამძებრო საქმიანობა მოკვლევის ორგანოებში წარმოადგენდა პროცესგარეშე მოღვაწეობას.²⁴ თავის მხრივ ბაქრაძე განმარტავს, რომ „ოპერატიულ-სამძებრო საქმიანობა თავისი შინაარსით განისაზღვრება იმ ფარული ღონისძიებებისა და საშუალებათა გა-

¹⁸ Paeffgen H.-U., Vernachrichtendienstlichung des Strafprozesses, Goldammer's Archiv für Strafrecht, Wolter J., Pötz P. –G., Küper W., Hettinger M. (hrbg.), Heidelberg, 2003 660.

¹⁹ ბაქრაძე ა., საპროკურორო ზედამხედველობა და დამნაშავეობასთან ბრძოლა, თბ., 1977, 125.

²⁰ ბუაძე კ., მჭავანაძე ზ., ოპერატიულ-სამძებრო საქმიანობის სამართლებრივი საფუძვლები, ქუთაისი, 2011, 16.

²¹ იქვე, 16-17.

²² Ратинов А. Р., Взаимодействие следователей прокуратуры и органов милиции при расследовании преступлений. Практика применения нового уголовно-процессуального законодательства, Москва, 1962, 86-90, ციტირებულია: ბაქრაძე ა., საპროკურორო ზედამხედველობა და დამნაშავეობასთან ბრძოლა, თბ., 1977, 130.

²³ იქვე, 130.

²⁴ იქვე, 131.

მოყენების ერთობლიობით, რომლებიც სისხლის სამართლის პროცესგარეშე საქმიანობას წარმოადგენენ და მიმართული არიან მოსამზადებელი დანაშაულის ასაცილებლად, გაუხსნელ დანაშაულზე სისხლის სამართლებრივ პასუხისგებაში მისაცემ პირთა დასადგენად, მიმალულ დანაშავეთა ადგილსამყოფელის მისაგნებად და მათ დასაკავებლად²⁵. ბაქრაძის მიხედვით, მიუხედავად იმისა, რომ შინაგან საქმეთა სამინისტროს გამომძიებელი და ოპერატიული მუშაკები ერთი უწყების მუშაკები არიან და ერთსა და იმავე ამოცანას, დამნაშავეობასთან ბრძოლის საქმეს ემსახურებიან, თითოეულ მათგანს აკისრია თავისი, მკაფიოდ განსაზღვრული უფლება-მოვალეობი, რაც საპროცესო კანონისა და შიდასაუწყებო ინსტრუქციებითაა რეგულირებული.²⁶

ოპერატიულ-სამძებრო ღონისძიების საბჭოთა მეცნიერებაში, ჩამოყალიბებული ცნების გავლენით, ოპერატიულ-სამძებრო ღონისძიების ცნება უკვე დამოუკიდებელი საქართველოს მიერ 1999 წელს მიღებული და დღემდე მოქმედი „ოპერატიულ-სამძებრო საქმიანობის შესახებ“ კანონით განისაზღვრა. ამ კანონის მე-7 მუხლის 1-ლი პუნქტის მიხედვით, ოპერატიულ-სამძებრო ღონისძიება არის ამავე კანონით დადგენილი წესით უფლებამოსილი სახელმწიფო ორგანოს ან თანამდებობის პირის მოქმედება, რომელიც თავისი კომპეტენციის ფარგლებში უზრუნველყოფს ამ კანონის მე-3 მუხლით გათვალისწინებულ ამოცანათა შესრულებას. აღნიშნულ ამოცანებს წარმოადგენს:

ა) დანაშაულის ან სხვა მართლსაწინააღმდეგო ქმედების გამოვლენა, აღკვეთა და თავიდან აცილება;

ბ) იმ პირის დადგენა, რომელიც ამზადებს, სჩადის ან რომელსაც ჩადენილი აქვს დანაშაული ან სხვა მართლსაწინააღმდეგო ქმედება;

გ) იმ პირის ძებნა შესაბამის სახელმწიფო ორგანოში წარდგენის მიზნით, რომელიც, მიუხედავად გამოძახებისა, თავს არიდებს გამოძიების ან სასამართლოს წინაშე გამოცხადებას; ბრალდებულის ან მსჯავრდებულის ძებნა და შესაბამის სახელმწიფო ორგანოში წარდგენა, თუ ის თავს არიდებს მისთვის შეფარდებული იძულებითი ღონისძიების გამოყენებას ან დანიშნული სასჯელის მოხდას;

დ) დანაშაულებრივი ან სხვა მართლსაწინააღმდეგო ხელყოფის შედეგად დაკარგული ქონების ძებნა და დადგენა;

ე) უგზო-უკვლოდ დაკარგული პირის ძებნა;

ვ) სისხლის სამართლის საქმეზე აუცილებელი ფაქტობრივი მონაცემების მოპოვება;

ზ) დანაშაულის ან სხვა მართლსაწინააღმდეგო ქმედების ჩამდენი პირის იდენტიფიცირება (სახელის, გვარის, ასაკის, მოქალაქეობის დადგენა);

თ) პენიტენციურ დაწესებულებათა მართვის საინფორმაციო-ანალიტიკური უზრუნველყოფა.

ოპერატიულ-სამძებრო ღონისძიების წარმოშობის ისტორიისა და მისი ცნების მოკლე მიმოხილვის შემდეგ მიზანშეწონილია თავად სატელეფონო საუბრის ფარული მიყურადების, როგორც ოპერატიულ-სამძებრო ღონისძიების, განხილვა.

²⁵ ბაქრაძე ა., საპროკურორო ზედამხედველობა და დამნაშავეობასთან ბრძოლა, თბ., 1977, 127.

²⁶ იქვე, 156.

3. სატელეფონო საუბრის ფარული მიყურადება, როგორც ოპერატიულ-სამძებრო ღონისძიება

აღსანიშნავია, რომ სხვადასხვა ქვეყნის სამართლებრივ სისტემებში ოპერატიულ-სამძებრო საქმიანობის საკანონმდებლო რეგულირების ორი ძირითადი მოდელი არსებობს.²⁷ ისინი პირობითად მოიხსენიება პოსტსაბჭოურ და დასავლეთევროპულ მოდელებად.²⁸ დასავლეთევროპის ზოგიერთ ქვეყანაში (მათ შორის, გერმანია) ოპერატიულ-სამძებრო საქმიანობა განიხილება, როგორც სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსით დარეგულირებული, ჩვეულებრივი საგამოძიებო მოქმედება; ხოლო პოსტსაბჭოური ქვეყნების სამართლებრივი მოდელების შემთხვევაში (მაგ., აზერბაიჯანი) აღნიშნული საქმიანობა წესრიგდება დამოუკიდებელი ნორმატიული აქტებით.²⁹ საქართველოშიც მოქმედებს დამოუკიდებელი ნორმატიული აქტი. კერძოდ, ზემოთ უკვე ნახსენები კანონი „ოპერატიულ-სამძებრო საქმიანობის შესახებ“.

3.1. „ოპერატიულ-სამძებრო საქმიანობის შესახებ“ კანონის არსი

1999 წლის 30 აპრილს მიღებული კანონი „ოპერატიულ-სამძებრო საქმიანობის შესახებ“ განსაზღვრავს ოპერატიულ-სამძებრო ღონისძიებათა ჩატარების სამართლებრივ წინაპირობებს, ძირითად პრინციპებს, ამ ღონისძიებათა ამოცანებსა და სახეებს.

კანონის პირველი მუხლის პირველი პუნქტის თანახმად, ოპერატიულ-სამძებრო საქმიანობა არის ამ კანონით დადგენილი სახელმწიფო ორგანოების სპეციალური სამსახურების მიერ თავიანთი კომპეტენციის ფარგლებში, ღია თუ ფარული მეთოდით ჩატარებული ღონისძიებების სისტემა, რომლის მიზანია ადამიანის უფლებებისა და თავისუფლებების, იურიდიული პირის უფლებების, საზოგადოებრივი უშიშროების დაცვა დანაშაულებრივი თუ სხვა მართლსაწინააღმდეგო ხელყოფისგან. ასე რომ, კანონის პირველივე მუხლში საუბარია დანაშაულებრივი ხელყოფისგან ადამიანის დაცვაზე.³⁰

1999 წლის 30 აპრილს მიღებული „ოპერატიულ-სამძებრო საქმიანობის შესახებ“ კანონის განმარტებით ბარათში ვკითხულობთ, რომ ეს კანონპროექტი ეხება სამართალდაცვითი საქმიანობის ერთ-ერთ მნიშვნელოვან პრობლემას, რომლის წარმატებით გადაწყვეტა ხელს შეუწყობს დამნაშავეობასთან ბრძოლას.³¹ განმარტებითი ბარათი ადასტურებს იმას, რომ საქართველოში არ არსებობდა საკანონმდებლო ბაზა, რომელიც მოაწესრიგებდა ოპერატიულ-სამძებრო საქმიანობას; იმავე დოკუმენტში აღნიშნულია, რომ „როგორც ადრეულ საბჭოთა პერიოდში, საქართველოში ეს უაღრესად რთული და ფაქიზი სფერო სამართალდაცვითი საქმიანობისა

²⁷ *უსენაშვილი ვ.*, პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობის უფლების რეალიზაციის პრობლემა სასამართლოს კონტროლს დაქვემდებარებული ოპერატიულ-სამძებრო ღონისძიებების წარმოებისას, *ჟურნ. „სამართალი“*, № 2, 2012, 87.

²⁸ იქვე.

²⁹ იქვე.

³⁰ *მეფარიშვილი გ.*, სამართლის პუბლიცისტიკა, თბ., 2014, 115.

³¹ „ოპერატიულ-სამძებრო საქმიანობის შესახებ“ კანონის განმარტებითი ბარათი, №1933, 05/04/1999, 1.

კვლავ უწყებრივი ნორმატიული აქტებით რეგულირდება. ამასთან, ეს აქტები მკაცრად გასაიდუმლოებულია და უმეტესობა ჯერ კიდევ სსრ კავშირის დროსაა მიღებული“.³²

განმარტებითი ბარათის მიხედვით, კანონპროექტი ითვალისწინებს იმ რეალობასაც, რომელიც საქართველოში მაშინ არსებობდა დამნაშავეობასთან ბრძოლის სფეროში:³³ „კანონპროექტი გაკეთებულია ცდა, დამნაშავეობასთან ბრძოლის კეთილშობილი მიზნის მისაღწევად, რომ არ დაზარალებს ადამიანის უფლებანი და თავისუფლებანი.“³⁴

საქართველოს მაშინდელი პრეზიდენტის ედუარდ შევარდნაძის საქართველოს პარლამენტისადმი მიმართვის ტექსტში, რომელიც ოპერატიულ-სამძებრო ღონისძიებათა შესახებ კანონპროექტს ახლდა საკანონმდებლო ორგანოში წარდგენისას, აღმასრულებელ ხელისუფლებაში მომზადებული ამ კანონპროექტის მიზნად დასახელებულია ადამიანის უფლებებისა და თავისუფლებების, იურიდიულ პირთა უფლებების, საზოგადოებრივი უშიშროების დანაშაულებრივი და სხვა მართლსაწინააღმდეგო ხელყოფისაგან დაცვა.³⁵ პრეზიდენტის ამავე წერილში ვკითხულობთ, რომ კანონპროექტი „ადგენს ოპერატიულ-სამძებრო საქმიანობაზე საპროკურორო ზედამხედველობისა და სასამართლო კონტროლის მექანიზმებს, ადამიანის უფლებებისა და თავისუფლებების დაცვის და პატივისცემის, კანონიერების, კონსპირაციის, ღია და ფარული მეთოდების შეხამების პრინციპებს“.³⁶ პრეზიდენტი იმაზეც მიუთითებს, რომ აღნიშნული კანონპროექტი განიხილა და მოინონა საქართველოს ეროვნული უშიშროების საბჭომ.³⁷

მიზანშეწონილია, მოკლედ იქნეს განხილული ოპერატიულ-სამძებრო საქმიანობის ძირითადი პრინციპები და მათი განხორციელების საფუძვლები „ოპერატიულ-სამძებრო საქმიანობის შესახებ“ კანონის 2014 წლის აგვისტომდე არსებული რედაქციის მიხედვით. 2014 წლის 1 აგვისტომდე არსებული რედაქციით, კერძოდ კი მე-3 მუხლის თანახმად, ოპერატიულ-სამძებრო საქმიანობა ემყარებოდა ადამიანის უფლებებისა და თავისუფლებების, იურიდიული პირის უფლებების დაცვისა და პატივისცემის, კანონიერების, კონსპირაციის, ღია და ფარული მეთოდების შეხამების პრინციპებს.³⁸ ამავე მუხლის მე-2 პუნქტის თანახმად, აკრძალული იყო იმ ოპერატიულ-სამძებრო ღონისძიების ჩატარება, რომელიც:

- ა) საფრთხეს უქმნის ადამიანის სიცოცხლეს, ჯანმრთელობას, პატივსა და ღირსებას, ქონებას;
- ბ) საფრთხეს უქმნის იურიდიული პირის უფლებებს;
- გ) დაკავშირებულია მოტყუებასთან, შანტაჟთან, ძალით დაყოლიებასთან, დანაშაულის ან სხვა მართლსაწინააღმდეგო ქმედების ჩადენასთან.³⁹

³² იქვე; შეად. ფაფიაშვილი შ., დანაშაულთა გამოძიების ზოგადი მეთოდის პრობლემები, თბ., 1991, 64; ბაქრაძე ა., საპროკურორო ზედამხედველობა და დამნაშავეობასთან ბრძოლა, თბ., 1977, 125.

³³ „ოპერატიულ-სამძებრო საქმიანობის შესახებ“ კანონის განმარტებითი ბარათი, №1933, 05/04/1999, 2.

³⁴ იქვე.

³⁵ საქართველოს პრეზიდენტის წერილი საქართველოს პარლამენტს, №151/1, 16/04/1999.

³⁶ იქვე.

³⁷ იქვე.

³⁸ აღსანიშნავია, რომ კანონის დღეს მოქმედ რედაქციაში მითითებული ნორმა იდენტური ფორმულირებით მოცემულია მე-2 მუხლის 1-ელ პუნქტში.

³⁹ აღსანიშნავია, რომ კანონის დღეს მოქმედ რედაქციაში მითითებული ნორმა იდენტური ფორმულირებით მოცემულია მე-2 მუხლის მე-5 პუნქტში.

„ოპერატიულ-სამძებრო საქმიანობის შესახებ“ კანონის მე-8 მუხლის 1-ლი პუნქტის თანახმად, ოპერატიულ-სამძებრო ღონისძიების ჩატარების საფუძვლებს წარმოადგენდა:

ა) აღძრულ სისხლის სამართლის საქმეზე მოკვლევის ორგანოს, გამომძიებლის, პროკურორის დავალება მათ წარმოებაში არსებულ სისხლის სამართლის საქმეზე ოპერატიულ-სამძებრო ღონისძიებების ჩატარების შესახებ. (ოპერატიულ-სამძებრო ღონისძიებები ტარდება სისხლის სამართლის საქმეზე საბოლოო გადაწყვეტილების მიღების ან დავალების მიმცემი თანამდებობის პირის – მოკვლევის ორგანოს უფროსის, გამომძიებლის, პროკურორის მითითებით);

ბ) დანაშაულის შესახებ დადგენილი წესით მიღებული განცხადების ან შეტყობინების განხილვის მიზნით მოკვლევის ორგანოს, გამომძიებლის, პროკურორის დავალება იმის შესახებ, რომ მზადდება, ხდება ან მოხდა დანაშაული ან სხვა მართლსაწინააღმდეგო ქმედება, რომლის გამოც აუცილებელია წინასწარი გამოძიების ჩატარება, მაგრამ სახეზე არ არის დანაშაულის ან მართლსაწინააღმდეგო ქმედების ნიშნების დამადასტურებელი მონაცემები;

გ) დადგენილება იმ პირის ძებნის შესახებ, რომელიც ემალება მოკვლევის ორგანოს, გამომძიებას, სასამართლოს ან თავს არიდებს სასჯელის მოხდას;

დ) პირის უგზო-უკვლოდ გაუჩინარება, ამოუცნობი გვამის ან უპატრონო ქონების აღმოჩენა;

ე) ოპერატიულ-სამძებრო საქმიანობის განმახორციელებელი ორგანოს თხოვნა-შეკითხვა;

ვ) საერთაშორისო სამართალდამცავი ორგანიზაციის ან უცხო ქვეყნის სამართალდაცვის ორგანოს თხოვნა-შეკითხვა სამართლებრივი დახმარების შესახებ ხელშეკრულების (შეთანხმების) შესაბამისად.⁴⁰

ამასთან, აღსანიშნავია ოპერატიულ-სამძებრო საქმიანობის მკაცრად გასაიდუმლოებული ბუნება. კერძოდ, კანონის 2014 წლის 1 აგვისტომდე მოქმედი რედაქციის მე-5 მუხლის მე-3 პუნქტის მიხედვით, აკრძალული იყო ოპერატიულ-სამძებრო საქმიანობის ამსახველი მონაცემებისა და დოკუმენტების გაცნობა სამეცნიერო ან სხვა მიზნითაც კი, თუ მათი მოპოვებიდან გასული არ იყო 25 წელზე მეტი.

3.2. სატელეფონო საუბრის ფარული მიყურადება და ჩაწერა „ოპერატიულ-სამძებრო საქმიანობის შესახებ“ კანონის 2014 წლის აგვისტომდე მოქმედი რედაქციის მიხედვით

2014 წლის 1 აგვისტომდე „ოპერატიულ-სამძებრო საქმიანობის შესახებ“ კანონის მიხედვით, ოპერატიულ-სამძებრო ღონისძიებათა რიგს მიეკუთვნებოდა სატელეფონო საუბრების ფარული მიყურადება და ჩაწერა. საინტერესოა სატელეფონო საუბრის ფარული მიყურადებისა და ჩაწერის მაშინ არსებული საკანონმდებლო რეგულაციის მოკლე განხილვა.

⁴⁰ აღსანიშნავია, რომ მითითებული ნორმა მცირე ცვლილებებით კანონის დღეს მოქმედ რედაქციაშიც ძალაშია.

სატელეფონო საუბრის ფარული მიყურადება ოპერატიულ-სამძებრო საქმიანობის განმახორციელებელი ორგანოების მიერ გამოიყენებოდა კანონის მე-3 მუხლით გათვალისწინებული ამოცანების შესასრულებლად. საინტერესოა სატელეფონო საუბრის ფარული მიყურადების, როგორც ოპერატიულ-სამძებრო ღონისძიების განხორციელების ფორმალური წინაპირობები. კანონით დადგენილი წესის თანახმად, ისეთი ოპერატიულ-სამძებრო ღონისძიების ჩატარება, რომელიც ზღუდავს კანონით გარანტირებული სატელეფონო და სხვა სახის ტექნიკური საშუალებებით წარმოებული შეტყობინების საიდუმლოებას, დაიშვებოდა მხოლოდ მოსამართლის ბრძანებით და თანამდებობის პირის მოტივირებული დადგენილებით ან იმ პირის წერილობითი განცხადების საფუძველზე, რომელიც არამართლზომიერ მოქმედებათა მსხვერპლია, ან თუ სახეზეა ისეთი მართლსაწინააღმდეგო ქმედების მონაცემები, რომლისთვისაც სისხლის სამართლის კანონით სასჯელის სახით გათვალისწინებულია თავისუფლების აღკვეთა 2 წელზე მეტი ვადით (ოპერატიულ-სამძებრო საქმიანობის შესახებ კანონის მე-9 მუხლის მე-2 პუნქტი, 2014 წლის 1 აგვისტომდე მოქმედი რედაქციით).

ასევე, მე-7 მუხლის მე-3 პუნქტის თანახმად, სატელეფონო საუბრის ფარული მიყურადება და ჩაწერა, სისხლის სამართლის საქმის აღძვრის შემდეგ ტარდებოდა მოსამართლის ბრძანებით. შუამდგომლობას, მისი მიღებიდან არა უგვიანეს 24 საათისა, პროკურატურისა და მოკვლევის ორგანოს წარმომადგენლის მონაწილეობით, განიხილავდა მოსამართლე დახურულ სამართლო სხდომაზე, რომელზეც მოსამართლე იღებდა ერთ-ერთ გადაწყვეტილებას:

- ა) გასცემდა ბრძანებას ოპერატიულ-სამძებრო ღონისძიების ჩატარების შესახებ;
- ბ) გამოიტანდა დადგენილებას შუამდგომლობის დაკმაყოფილებაზე უარის თქმის შესახებ.

ამასთან, არსებობდა გადაუდებელი აუცილებლობის გარემოებებში გამონაკლისის სახით მოკვლევის ორგანოს უფროსის მოტივირებული დადგენილებით ამ ღონისძიების სისხლის სამართლის საქმის აღძვრამდეც ჩატარების შესაძლებლობა (ოპერატიულ-სამძებრო საქმიანობის შესახებ კანონის მე-7 მუხლის მე-4 პუნქტი, 2014 წლის 1 აგვისტომდე მოქმედი რედაქციით). ამავე მუხლის თანახმად, ეს უკანასკნელი ვალდებული იყო ღონისძიების დაწყებიდან 24 საათის განმავლობაში ეცნობებინა პროკურორისთვის, რომელიც, თავის მხრივ, ოპერატიულ-სამძებრო ღონისძიების დაწყებიდან 48 საათში შუამდგომლობით მიმართავდა სასამართლოს. სასამართლო კი პროკურორის შუამდგომლობას განიხილავდა მისი წარდგენიდან 24 საათის განმავლობაში, დახურულ სასამართლო სხდომაზე; მას გამოქონდა დადგენილება ოპერატიულ-სამძებრო ღონისძიების კანონიერად ცნობის ან უკანონოდ ცნობის და შესაბამისად, მისი შედეგების გაუქმების, ამ ღონისძიებით მოპოვებული მონაცემების განადგურების შესახებ (ოპერატიულ-სამძებრო საქმიანობის შესახებ კანონის მე-7 მუხლის მე-4 პუნქტი, 2014 წლის 1 აგვისტომდე მოქმედი რედაქციით). ამ კანონის ძირითად ფასეულობად ითვლებოდა სწორედ ის უმნიშვნელოვანესი ფორმალური წინაპირობა, რომელიც გულისხმობს განსაზღვრულ ოპერატიულ-სამძებრო ღონისძიებათა ჩატარებაზე სასამართლო კონტროლის არსებობას. თუმცა, საკამათოა, ისეთი მკაცრად გასაიდუმლოებული ღონისძიების ჩატარებაზე, როგორც იყო სატელეფონო საუბრის ფარული მიყურადება და ჩაწერა – რამდენად რეალური და ეფექტიანი შეიძლე-

ბა ყოფილიყო სასამართლო კონტროლის განხორციელება. როგორც უკვე აღინიშნა, სატელეფონო საუბრის ფარულმა მიყურადებამ ოპერატიულ-სამძებრო ღონისძიების სახით 2014 წლის 1 აგვისტომდე იარსება, რის შემდეგაც ის ფარული საგამოძიებო ღონისძიების სახით იქნა სსსკ-ში გათვალისწინებული.

სატელეფონო საუბრის ფარული მიყურადების, როგორც ოპერატიულ-სამძებრო ღონისძიების კანონში არსებული რეგულაციის მიმოხილვის შემდეგ, საინტერესოა სამეცნიერო ლიტერატურაში არსებული მოსაზრებების საფუძველზე გაირკვას, რა ძირითადი ამოცანის მქონე და დანიშნულების მატარებელია ოპერატიულ-სამძებრო ღონისძიება, რათა მოგვიანებით მოხდეს მისი და ფარული საგამოძიებო მოქმედების განსხვავება.

3.3. ოპერატიულ-სამძებრო ღონისძიების არსი და ძირითადი ამოცანები

ოპერატიულ-სამძებრო საქმიანობის დიდი ნაწილი შეუმჩნეველი რჩება საზოგადოებისთვის, რის გამოც თითქმის შეუძლებელია მასზე საზოგადოების მხრიდან კონტროლის განხორციელება.⁴¹ შესაბამისად, ოპერატიულ-სამძებრო საქმიანობის ზუსტი და არაბუნდოვანი საკანონმდებლო რეგულირება ადამიანის უფლებების დაცვის უმნიშვნელოვანეს გარანტიად უნდა ჩაითვალოს.⁴² აღსანიშნავია, რომ არსებითი განსხვავება ოპერატიულ-სამძებრო საქმიანობის დარეგულირების ე. წ. მოდელებს შორის სწორედ წინასწარ რეგლამენტირებული მკაცრი შეზღუდვების დანერგვაში მდგომარეობს; კერძოდ, ე. წ. დასავლეთევროპული მოდელი, პოსტსაბჭოურისგან განსხვავებით, საფუძველშივე ადგენს ოპერატიული ღონისძიებების გამოყენებით ინფორმაციის მოპოვების აკრძალვას.⁴³ მაგ., აღნიშნული ეხება ოპერატიული ღონისძიებების ჩატარებას მხოლოდ კანონით განსაზღვრულ დანაშაულთა კონკრეტული შემადგენლობების შემთხვევაში. როგორც წესი, პოსტსაბჭოური მოდელის ქვეყნებში კანონმდებელი არ განსაზღვრავს რაიმე სახის შეზღუდვას დანაშაულის კონკრეტული შემადგენლობების ან კატეგორიების დანერგვის გზით; რა შემთხვევაშიც შესაბამის უწყებებს არ ექნებოდათ უფლება, რომ განეხორციელებინათ სასამართლოს კონტროლს დაქვემდებარებული ოპერატიულ-სამძებრო ღონისძიებები.⁴⁴ ამიტომაც, დანაშაულის შემადგენლობათა არეალი, ფაქტობრივად, შეუზღუდავი რჩება.⁴⁵ დასავლეთევროპული მოდელის ქვეყნების ძირითადი ნაწილი კი ოპერატიულ-სამძებრო ღონისძიებათა წარმოების შესაძლებლობას იძლევა მხოლოდ დანაშაულის წინასწარ განსაზღვრულ შემადგენლობებთან მიმართებით.⁴⁶

⁴¹ *უსენაშვილი ჯ.*, პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობის უფლების რეალიზაციის პრობლემა სასამართლოს კონტროლს დაქვემდებარებული ოპერატიულ-სამძებრო ღონისძიებების წარმოებისას, *ჟურნ. „სამართალი“*, № 2, 2012, 91.

⁴² იქვე.

⁴³ იქვე, 94.

⁴⁴ იქვე, 95.

⁴⁵ იქვე.

⁴⁶ იქვე.

ზოგიერთი ავტორი ოპერატიულ-სამძებრო ღონისძიების დახასიათებისას ხაზს უსვამს იმ გარემოებას, რომ მას განსაკუთრებული სახელმწიფოებრივი ხასიათი და სტრატეგიული მნიშვნელობა გააჩნია და რომ ის ატარებს უფრო პრევენციულ ხასიათს.⁴⁷ ოპერატიულ-სამძებრო საქმიანობის საზღვრები, ავტორთა ნაწილის თანახმად, მნიშვნელოვნად ფართოა; ასეთი ღონისძიების ჩატარება შეიძლება, განხორციელდეს სისხლის სამართლის საქმის აღძვრამდეც, გამოძიების წარმოებასთან დაკავშირებით და ცალკეულ შემთხვევებში — საქმეზე წარმოების დამთავრების შემდგომაც.⁴⁸

ოპერატიულ-სამძებრო ღონისძიება თავისი არსით მიმართულია ინფორმაციის მოპოვებისკენ, მიმალული დამნაშავეს დადგენისა და დაკავებისკენ.⁴⁹ ლიტერატურაში გავრცელებული მოსაზრების თანახმად, ოპერატიულ-სამძებრო საქმიანობის ყველაზე მნიშვნელოვან ამოცანას წარმოადგენს დანაშაულის აღკვეთა-აცილება, გამოვლენა და გახსნა; ასევე, იმ პირთა დადგენა, რომლებიც ამზადებენ ან რომლებმაც ჩაიდინეს დანაშაული.⁵⁰ როგორც წესი, ოპერატიულ-სამძებრო ღონისძიება გამოიყენება მხოლოდ ისეთი მოქმედების დროს, რომელიც შეიძლება დაკვალიფიცირდეს, როგორც დანაშაული; ისეთი ინფორმაცია, რომელიც შეიცავს ადმინისტრაციული სამართლადარღვევის, დისციპლინური გადაცდომის ან სამოქალაქო სამართლებრივი დელიქტის ნიშნებს, არ იმსახურებს ოპერატიული ღონისძიების ჩატარებას.⁵¹

ავტორთა ნაწილი მიუთითებს იმ გარემოებაზე, რომ ოპერატიულ-სამძებრო ღონისძიება არაა სისხლის სამართლის საპროცესო ნორმების განხორციელება, მაგრამ ის განმსჭვალულია სისხლის სამართლისა და სისხლის სამართლის პროცესის ნორმების მოთხოვნით და ემსახურება მათ მიზანს.⁵² ოპერატიულ-სამძებრო მოქმედება წარმოადგენს ინსტრუმენტს, რომელიც ავლენს კრიმინალური ქმედების ყველა მხარესა და ნიუანსს და აწვდის მას წინასწარ გამოძიებას.⁵³ როგორც წესი, ოპერატიულ-სამძებრო ღონისძიებები იწვევენ საგამოძიებო მოქმედებათა ჩატარებას; თუმცა, აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ ოპერატიულ-სამძებრო ღონისძიებები მხოლოდ საპროცესო საქმიანობის საწყისად კი არ გამოიყენება, არამედ უშუალოდ ამ ღონისძიებით ხდება ხშირად დანაშაულის თავიდან აცილება, ძებნილის დაკავება და ა. შ.⁵⁴

ლიტერატურაში, ხშირად, ხაზი ესმევა იმ გარემოებას, რომ დანაშაულის გამოძიების პროცესში მოპოვებული მასალა, მათ შორის, ოპერატიულ-სამძებრო, გამომძიებელმა უნდა გადაამუშაოს, გამოიკვლიოს და საჭიროების შემთხვევაში, დაამაგროს და გააფორმოს იგი

⁴⁷ ბუაძე კ., მჟავანაძე ზ., ოპერატიულ-სამძებრო საქმიანობის სამართლებრივი საფუძვლები, ქუთაისი, 2011, 17, 25; ბაქრაძე ა., საპროკურორო ზედამხედველობა და დამნაშავეობასთან ბრძოლა, თბ., 1977, 127.

⁴⁸ ბაქრაძე ა., საპროკურორო ზედამხედველობა და დამნაშავეობასთან ბრძოლა, თბ., 1977, 129; ბუაძე კ., მჟავანაძე ზ., ოპერატიულ-სამძებრო საქმიანობის სამართლებრივი საფუძვლები, ქუთაისი, 2011, 71.

⁴⁹ ბუაძე კ., მჟავანაძე ზ., ოპერატიულ-სამძებრო საქმიანობის სამართლებრივი საფუძვლები, ქუთაისი, 2011, 17.

⁵⁰ იქვე, 22.

⁵¹ იქვე, 19.

⁵² იქვე, 20.

⁵³ იქვე, 23.

⁵⁴ იქვე, 145.

პროცესუალური საშუალებებით;⁵⁵ აღნიშნული მასალა საპროცესო ნორმების გამოყენებით მოგვიანებით გარდაიქმნება მტკიცებულებად.⁵⁶ შესაბამისად, ოპერატიულ-სამძებრო მასალა საპროცესო გადაშუქების გარეშე არ წარმოადგენს მტკიცებულებას და პირიქით, გამოძიება დამოუკიდებლად ვერ შეაგროვებს მტკიცებულებათა საჭირო ჯამს.⁵⁷ ასე რომ, ოპერატიულ-სამძებრო საქმიანობის შედეგად მიღებული ინფორმაცია ექვემდებარება ჯერ დაზუსტებას, თუ რამდენად შეესაბამება რეალობას და შემდეგ კი მან უნდა გაიაროს სისხლის სამართლის საპროცესო კანონმდებლობის „ქურა“ და გადაიქცეს კანონიერ მტკიცებულებად.⁵⁸ ოპერატიულ-სამძებრო საქმიანობისას კანონით დადგენილი წესით ხდება მოპოვებული ინფორმაციის მხოლოდ დოკუმენტირება და ისიც კონფიდენციალური დოკუმენტი; ამიტომაც, *მეფარიშვილის* თანახმად, აკრძალულია ოპერატიულ-სამძებრო მონაცემის მტკიცებულებად გამოყენება სისხლის სამართლის პროცესში, თუკი იგი არ გადამონმდება საპროცესო კანონით დადგენილი საერთო წესით.⁵⁹

გასათვალისწინებელია ისიც, რომ ოპერატიულ-სამძებრო საქმიანობის შედეგი ყოველთვის არ შეიძლება იყოს საპროცესო მნიშვნელობის მქონე და სამართალწარმოებაში გამოყენებული; ხშირად, ისინი გამოიყენება მხოლოდ ინფორმაციის სახით, რომელიც ლეგალიზაციას ჰპოვებს საგამოძიებო მოქმედებაში.⁶⁰ აღსანიშნავია, რომ სატელეფონო საუბრის ფარული მოსმენის შემთხვევაშიც, აღნიშნულ ოპერატიულ-სამძებრო ღონისძიებას კანონმდებელი არ უკავშირებდა მაინცდამაინც ისეთ დანაშაულს, რომელზედაც წინასწარი გამოძიება უნდა ჩატარებულიყო; იგი პრაქტიკაში შეიძლება გამოყენებულ ყოფილიყო შემონმების მიზნითაც, როგორც პროფილაქტიკური ღონისძიება.⁶¹ სატელეფონო საუბრის ფარული მიყურადების სწორედ პროფილაქტიკური მიზნით ჩატარების შესაძლებლობა იწვევს განსაკუთრებით მწვავე კრიტიკას ადამიანის ძირითად უფლებათა დაცვის თვალსაზრისით.

4. ოპერატიულ-სამძებრო საქმიანობისა და საგამოძიებო ღონისძიებების განმასხვავებელი ასპექტები

იმისათვის, რომ პასუხი გაცეს კვლევის ძირითად კითხვას, თუ რატომ გარდაიქმნა საკანონმდებლო ცვლილების საფუძველზე სატელეფონო საუბრის ფარული მიყურადება ფარულ საგამოძიებო ღონისძიებად, საჭიროა, გაირკვეს ძირითადი განმასხვავებელი ასპექტები ოპერატიულ-სამძებრო ღონისძიებასა და საგამოძიებო ღონისძიებებს შორის.

⁵⁵ *ფაფიაშვილი შ.*, დანაშაულთა გამოძიების ზოგადი მეთოდის პრობლემები, თბ., 1991, 64; *ბაქრაძე, ა.*, საპროკურორო ზედამხედველობა და დამნაშავეობასთან ბრძოლა, თბ., 1977, 129.

⁵⁶ *ბუაძე კ., მჭავანაძე ზ.*, ოპერატიულ-სამძებრო საქმიანობის სამართლებრივი საფუძვლები, ქუთაისი, 2011, 23.

⁵⁷ იქვე, 23-24.

⁵⁸ იქვე, 146.

⁵⁹ *მეფარიშვილი გ.*, ცხოვრება და კანონი, მე-2 გამოცემა, თბ., 2008, 52.

⁶⁰ *ბუაძე კ., მჭავანაძე ზ.*, ოპერატიულ-სამძებრო საქმიანობის სამართლებრივი საფუძვლები, ქუთაისი, 2011, 145.

⁶¹ იქვე, 72.

განსხვავება ოპერატიულ-სამძებრო და საგამოძიებო ღონისძიებებს შორის სისხლის სამართლის პროცესში მეტად გაურკვეველ და ბუნდოვან საკითხს წამოადგენს. სატელეფონო საუბრის ფარული მიყურადება, როგორც საგამოძიებო ღონისძიება, წარმოადგენს თანამედროვე ტექნოლოგიური განვითარების ეპოქაში დანაშაულის წინააღმდეგ ეფექტიანი ბრძოლის მნიშვნელოვან წინაპირობას, ქმედით მექანიზმს.⁶² მით უფრო მაშინ, როდესაც სატელეფონო საუბრის ფარული მიყურადება და ჩანერა ტექნიკის განვითარებისა და ხელმისაწვდომობის გათვალისწინებით, მარტივად შესაძლებელი გახდა, როგორც დამნაშავესთვის, ასევე, ნებისმიერი დაინტერესებული პირისთვის.⁶³ შედეგად კი შესაძლებელია, შეიქმნას ისეთი პარადოქსული სიტუაცია, როდესაც სხვა პირთა მიერ სატელეფონო საუბრის ფარული მოსმენა, ანუ პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობის დარღვევა, შესაძლებელია, შეუმჩნეველი და შესაბამისად, დაუსჯელი დარჩეს; საგამოძიებო ორგანოებს კი არ ჰქონდეთ კანონით მინიჭებული უფლება-მოსილება, გამოიყენონ მტკიცებულებათა მოპოვების ეს მნიშვნელოვანი წყარო დანაშაულის გამოძიებისა და საქმეზე ჭეშმარიტების დადგენის მიზნით.⁶⁴ სწორედ ამ და სხვა გარემოებების გათვალისწინებით, ავტორთა ნაწილი გარდაუვლად მიიჩნევს სატელეფონო საუბრის ფარული მიყურადების სსსკ-ში საგამოძიებო ღონისძიებად რეგულირებას.⁶⁵ თუმცა ეს მეცნიერთა ნაწილისთვის გარკვეულ სკეპტიციზმს იწვევს, რადგან სატელეფონო საუბრის ფარული მიყურადება, თავისი ბუნებით, წარმოადგენს წმინდა ოპერატიულ-სამძებრო ღონისძიებას და დაუშვებელია მისი სსსკ-ით მონესრიგება.⁶⁶

უპირველეს ყოვლისა, აღსანიშნავია სისხლის სამართლის საპროცესო და ოპერატიულ-სამძებრო საქმიანობის მიზნებისა და ამოცანების განმასხვავებელი ასპექტები. კერძოდ, თუ სისხლის სამართლის პროცესის ზოგად მიზნებსა და ამოცანებს წარმოადგენს დანაშაულის გამოძიება, სისხლისსამართლებრივი დევნა და მართლმსაჯულების განხორციელება⁶⁷, ოპერატიულ-სამძებრო საქმიანობის წინაშე კანონი განსაზღვრავს ისეთ ამოცანებს, როგორებიცაა: დანაშაულის ან მართლსაწინააღმდეგო ქმედების გამოვლენა, აღკვეთა და თავიდან აცილება⁶⁸. კანონის აღნიშნული მუხლი ჩამოთვლის ამ საქმიანობის წინაშე არსებულ უფრო კონკრეტულ ამოცანებს, როგორიცაა, მაგ., დაკარგული პირის ანდა ქონების ძებნა, სისხლის სამართლის საქმეზე ფაქტობრივი მონაცემების მოპოვება, დანაშაულის ან სხვა მართლსაწინააღმდეგო ქმედების ჩამდენი პირის იდენტიფიცირება და სხვა.

⁶² Юрина Л. Г., Юрин В. М., Контроль и запись переговоров, Москва, 2002, 6, 8; Данилюк С., Виноградов С., Щерба С., Как прослушать телефонный разговор, "Социалистическая Законность", № 2(676), 1991, 32; მეურმიშვილი ბ., ფარული საგამოძიებო მოქმედებები, საქართველოს სისხლის საპროცესო სამართალი, კერძო ნაწილი, ფაფიაშვილი ლ. (რედ.), თბ., 2017, 518; Krüger R., Rechtsfragen bei verdeckten Ermittlungen aus verfassungsrechtlicher Sicht, Juristische Rundschau, Heft 12, 1984, 490.

⁶³ Юрина Л. Г., Юрин В. М., Контроль и запись переговоров, Москва, 2002, 9.

⁶⁴ იქვე.

⁶⁵ იქვე.

⁶⁶ Петрухин И. Л., Правосудие: время реформ, Москва, 1991, 81; Шейфер С. А., Уголовно-процессуальное Право Российской Федерации, 2-е издание, Петрухин И. Л. (ред.), Москва, 2006, Гл. 22, §8, 375.

⁶⁷ სსკ-ის, 1-ლი მუხლი.

⁶⁸ „ოპერატიულ-სამძებრო საქმიანობის შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-3 მუხლი.

სატელეფონო საუბრის ფარული მიყურადების მაგალითზე საუბრისას, ავტორთა ნაწილი ხაზს უსვამს იმ გარემოებას, რომ სატელეფონო საუბრის ფარული მიყურადების საგამოძიებო ღონისძიებად გათვალისწინების შემთხვევაში სახეზე ვერ იქნება საგამოძიებო ღონისძიებისთვის განმსაზღვრელი ნიშანი; კერძოდ, შესაბამისი წყაროდან მტკიცებითი მასალის უშუალოდ გამოძიებლის მიერ მოპოვება და დამაგრება, რადგან გამოძიებელი თავად არ ახორციელებს ფარულ სატელეფონო მიყურადებასა და ჩანერას,⁶⁹ გამოძიებელს არ შესწევს უნარი და არ აქვს რესურსი, თავად განახორციელოს ფარული სატელეფონო მიყურადება.⁷⁰ სატელეფონო საუბრის ფარული მიყურადების საგამოძიებო ღონისძიების სახით არსებობის წინააღმდეგია *გია მეფარიშვილი*, რომელიც მხარს უჭერს ოპერატიულ-სამძებრო საქმიანობისა და საპროცესო საქმიანობის ერთმანეთისგან მკაცრ გამიჯვნას. იგი დაუშვებლად მიიჩნევს ოპერატიულ-სამძებრო საქმიანობის სისხლის სამართლის პროცესთან შერწყმას, აღნიშნულს აშკარად მცდარ და მეცნიერულად მიუღებელ მოსაზრებას უწოდებს.⁷¹ ასევე, *ბაქრაძე* აუცილებლად მიიჩნევს საგამოძიებო აპარატისა და სამძებრო სამსახურის საქმიანობის სფეროთა მკვეთრ გამიჯვნას, რათა კონკრეტულ ღონისძიებათა გატარებაში აღიკვეთოს ყოველგვარი პარალელიზმი.⁷² სისხლის სამართალწარმოებისა და ოპერატიულ-სამძებრო საქმიანობის საგნის, პრინციპების, მეთოდებისა და საშუალებების მკვეთრ გამიჯვნას ობიექტურ აუცილებლობად მიიჩნევს ავტორთა ნაწილიც.⁷³ *მეფარიშვილი* თვლის, რომ აბსოლუტურად მიუღებელია ოპერატიულ-სამძებრო უფლებამოსილებით გამოძიებელისა და პროკურორის აღჭურვა, ხოლო საგამოძიებო ორგანოებისა და პროკურატურის ოპერატიულ-სამძებრო ორგანოდ გამოცხადება.⁷⁴ მისი აზრით, პროკურატურამ უნდა განახორციელოს ზედამხედველობა ოპერატიულ-სამძებრო კანონმდებლობის ზუსტ და ერთგვაროვან შესრულებაზე.⁷⁵ *ბაქრაძე* აღნიშნავს, რომ საპროკურორორ ზედამხედველობის როლი ამ სფეროში დიდი და საპასუხისმგებლოა.⁷⁶ ერთი სახელმწიფო ორგანო მიერ ოპერატიულ-სამძებრო ღონისძიებების წარმოებისა და მის კანონიერებაზე თავადვე ზედამხედველობის განხორციელებისას, *მეფარიშვილის* აზრით, იქმნება უცნაური სამართლებრივი სიმბიოზი, რამდენადაც სიტუაცია ემსგავსება გოგოლის „რევიზორის“ ფაბულას, სადაც უნტეროფიცრის ქვრივი ცუდი საქციელის ჩადენის შემდეგ საკუთარ თავს წკებლავს.⁷⁷ *მეფარიშვილის* ძირითადი არგუმენტის თანახმად, აღნიშნული კონსტრუქცია მიუღებელია, რადგან ოპერატიულ-სამძებრო გზით მიღებულ მონაცემებზე არ უნდა გამოირიცხოს

⁶⁹ *Шейфер С. А.*, Уголовно-процессуальное Право Российской федерации, 2-е издание, *Петрухин И. Л.* (ред.), Москва, 2006, Гл. 22, §8, 375.

⁷⁰ *Петрухин И. Л.*, Личные тайны (человек и власть), Москва, 1998, 87; *Петрухин И. Л.*, Правосудие: время реформ, Москва, 1991, 81; *ფაფიაშვილი შ.*, დანაშაულთა გამოძიების ზოგადი მეთოდის პრობლემები, თბ., 1991, 60.

⁷¹ *მეფარიშვილი გ.*, ცხოვრება და კანონი, მე-2 გამოცემა, თბ., 2008, 50; *მეფარიშვილი გ.*, ცხოვრება და კანონი, თბ., 2007, 26, 38.

⁷² *ბაქრაძე ა.*, საპროკურორორ ზედამხედველობა და დამნაშავეობასთან ბრძოლა, თბ., 1977, 155.

⁷³ *მამნიაშვილი მ.*, *გახოკიძე ჯ.*, *გაბისონია ი.*, საქართველოს სისხლის სამართლის პროცესი, კერძო ნაწილი, თბ., 2012, 106.

⁷⁴ *მეფარიშვილი გ.*, ცხოვრება და კანონი, მე-2 გამოცემა, თბ., 2008, 50.

⁷⁵ იქვე.

⁷⁶ *ბაქრაძე ა.*, საპროკურორორ ზედამხედველობა და დამნაშავეობასთან ბრძოლა, თბ., 1977, 153, 34, 138.

⁷⁷ *მეფარიშვილი გ.*, ცხოვრება და კანონი, მე-2 გამოცემა, თბ., 2008, 51

საგამოძიებო კონტროლი.⁷⁸ ასეთმა ნაბიჯმა, მისი აზრით, შეიძლება, ძალიან სერიოზული გართულებები შეუქმნას ადამიანის უფლებების დაცვის გარანტიებს.⁷⁹ როგორც *მეფარიშვილი* აღნიშნავს, ოპერატიულ-სამძებრო მონაცემები ყოველთვის ხასიათდებიან ალბათობის მაღალი დონით; სწორედ ამიტომ უნდა არსებობდეს გარკვეული საპროცესო ფილტრი, რომელიც ლეგალურად მოახდენს ამ მონაცემების საპროცესო კანონმდებლობით დადგენილი წესით გადამოწმებას; ასეთი ფილტრის როლი კი სწორედ გამოძიებელმა და პროკურორმა უნდა შეასრულონ.⁸⁰ *ბაქრაძე* მიიჩნევს, რომ კანონით დადგენილი წესით უნდა მოხდეს გამოვლენილ ფაქტობრივ გარემოებათა სარწმუნოების, მათი მტკიცებულების ძალის პროცესუალური საშუალებებით შემოწმება და შეფასება.⁸¹ *მეფარიშვილის* მოსაზრებით, სატელეფონო საუბრების ფარული მიყურადებისა და ჩანერის საპროცესო წესით დარეგულირების შემთხვევაში, მოხდება მტკიცებულებათა წყაროების გაფართოება მოქალაქეთა კონსტიტუციური უფლებების შეზღუდვის ხარჯზე, რასაც ავტორი გაუმართლებლად მიიჩნევს.⁸²

აღსანიშნავია, რომ ოპერატიული საქმიანობის შედეგად მიღებული ინფორმაცია არ არის ყოველთვის სრულყოფილი⁸³ და იგი მართლაც ხასიათდება ალბათობის მაღალი ხარისხით⁸⁴. ეს, მრავალ მიზეზთან ერთად, აიხსნება იმ გარემოებით, რომ ოპერატიული ღონისძიებები, თავის მხრივ, სპეციფიურია და მათ ამოცანათა ფართო წრე გააჩნიათ.⁸⁵ როგორც *ფოინიციკი* წერდა, ოპერატიულ-სამძებრო საქმიანობის განმახორციელებელი ორგანოები მუშაობენ დანაშაულის ცხელ კვალზე, რაც ამ ორგანოებისგან მოითხოვს სისწრაფეს, ამიტომაც ივარაუდება მათი მხრიდან საქმიანობის კანონით დადგენილი ფორმალური წინაპირობების ნაკლებად გათვალისწინება.⁸⁶ ამას ემატება ის გარემოება, რომ ოპერატიული მუშაკის სასამართლოში გამოძახება, მის მიერ მოპოვებული მასალის სანდოობის შემოწმების მიზნით, პრაქტიკულად შეუძლებელია.⁸⁷ სწორედ ამ სპეციფიკის გათვალისწინებით, ის, რომ ოპერატიულ-სამძებრო საქმიანობის განმახორციელებელი ორგანოები ხშირად ვერ უზრუნველყოფენ კონკრეტული ღონისძიებების განხორციელებისას კანონით დადგენილი ფორმალური წინაპირობების ზედმიწევნით დაცვას, მიღებული მონაცემები დიდი სიფრთხილით უნდა შეფასდეს⁸⁸ და ისინი უნდა დაექვემდებაროს სისხლის სამართლის საქმიდან გამორიცხვას და დაუშვებლად ცნობას.⁸⁹

⁷⁸ *მეფარიშვილი გ.*, ცხოვრება და კანონი, მე-2 გამოცემა, თბ., 2008, 51

⁷⁹ *მეფარიშვილი გ.*, ცხოვრება და კანონი, თბ., 2007, 40.

⁸⁰ იქვე; *მეფარიშვილი გ.*, ცხოვრება და კანონი, მე-2 გამოცემა, თბ., 2008, 51; ოპერატიულ-სამძებრო ღონისძიების შედეგად მიღებული მონაცემების ე. წ. ლეგალიზაციის პროცედურასთან დაკავშირებით იხ.: *Карнеева Л.*, Уголовно-процессуальный закон и практика доказывания, “Социалистическая Законность”, № 1(663), 1990, 35; *Петрухин И. Л.*, Личные тайны (человек и власть), Москва, 1998, 92; *Петрухин И. Л.*, Теоретические основы реформы уголовного процесса в России, Часть I, Москва, 2004, 167-168.

⁸¹ *ბაქრაძე ა.*, საპროკურორო ზედამხედველობა და დამნაშავეობასთან ბრძოლა, თბ., 1977, 128.

⁸² *მეფარიშვილი გ.*, ცხოვრება და კანონი, მე-2 გამოცემა, თბ., 2008, 181.

⁸³ *Юрина Л. Г., Юрин В. М.*, Контроль и запись переговоров, Москва, 2002, 6, 10.

⁸⁴ *Петрухин И. Л.*, Теоретические основы реформы уголовного процесса в России, Часть 1, Москва, 2004, 167.

⁸⁵ *Юрина Л. Г., Юрин В. М.*, Контроль и запись переговоров, Москва, 2002, 6.

⁸⁶ *Фойницкий И. Я.*, Русское уголовное судопроизводство, Часть 3, Санкт-Петербург, 1893, 5-6.

⁸⁷ *Петрухин И. Л.*, Теоретические основы реформы уголовного процесса в России, Часть 1, Москва, 2004, 167.

⁸⁸ იქვე.

⁸⁹ *Юрина Л. Г., Юрин В. М.*, Контроль и запись переговоров, Москва, 2002, 6.

მეფარიშვილი ხაზს უსვამს ოპერატიულ-სამძებრო საქმიანობისა და სისხლის სამართლის პროცესით დარეგულირებული საგამოძიებო ღონისძიებების წარმოების განსხვავებულ სპეციფიკას და ასკვნის, რომ სისხლის სამართლის პროცესი სხვაა, ხოლო ოპერატიულ-სამძებრო საქმიანობა – აბსოლუტურად სხვა.⁹⁰ ავტორი მიიჩნევს, რომ ოპერატიულ-სამძებრო საქმიანობას, მართალია, მჭიდრო კავშირი აქვს სისხლის სამართლის პროცესთან, მაგრამ, თავისი ბუნებით, რადიკალურად განსხვავდება მისგან.⁹¹ იგი განეკუთვნება უფრო ადმინისტრაციული სამართლის სფეროს⁹² და წარმოადგენს ინფორმაციული ხასიათის ურთიერთობას⁹³. ამასთან, ოპერატიული საქმიანობის განმახორციელებელი ორგანოები, ძირითადად, არ არიან უფლებამოსილი ჩაატარონ იძულებითი ხასიათის ღონისძიებები (როგორცაა, მაგ., ჩხრეკა, ამოღება, დაკითხვა).⁹⁴ ასე რომ, აღნიშნულ ორგანოებს ეკრძალებათ აღმასრულებელი უფლებამოსილების განხორციელება.⁹⁵

მართალია, ოპერატიულ-სამძებრო ღონისძიებათა ამოცანებს მიეკუთვნება დანაშაულის ან სხვა მართლსაწინააღმდეგო ქმედების გამოვლენა და აღკვეთა, მაგრამ, როგორც უკვე აღინიშნა, ამ საქმიანობას უფრო პრევენციული ხასიათი გააჩნია⁹⁶ და იგი, საპროცესო ღონისძიებისგან განსხვავებით, ძირითადად, არ არის მიმართული კონკრეტული პირის წინააღმდეგ.⁹⁷ რამდენადაც, ოპერატიულ-სამძებრო ღონისძიება, უმეტესწილად, ტარდება სისხლის სამართლის საქმის აღძვრამდე.⁹⁸ ავტორთა ნაწილის თანახმად, ოპერატიულ-სამძებრო საქმიანობა სახელმწიფო ორგანოთა საქმიანობის დამოუკიდებელი სახეა, ის არის არასაპროცესო ღონისძიებათა ერთობლიობა, რომელიც სისხლის სამართლის ფარგლებს გარეთ წარმოებს; ოპერატიულ-სამძებრო საქმიანობა კი უფრო ფართომასშტაბიან ამოცანებს წყვეტს და სისხლის სამართლის პროცესს მხოლოდ იმ ნაწილში ეხება, რომელიც ეხმარება სასამართლოს, პროკურატურისა და საგამოძიებო ორგანოებს დანაშაულისა თუ სხვა მართლსაწინააღმდეგო ქმედების გახსნაში, დანაშაულის ჩამდენ პირთა დადგენასა და გამოვლენაში.⁹⁹ ოპერატიულ-სამძებრო ღონისძიებისგან განსხვავებით, საგამოძიებო ღონისძიება ვერ იქნება კონკრეტული ეჭვის, ვარაუდის,¹⁰⁰ სსსკ-ით პირდაპირ გათვალისწინებული საგამოძიებო მოქმედებების შემთხვევაში კი — დასაბუთებული ვარაუდის¹⁰¹ გარეშე განხორციელებული. ასე რომ, საგამოძიებო ღონისძიებები, ოპერატიულ-სამძებრო ღონისძიებებისგან განსხვავებით, ვერ გავრცელდე-

⁹⁰ მეფარიშვილი გ., ცხოვრება და კანონი, მე-2 გამოცემა, თბ., 2008, 52; მეფარიშვილი გ., ცხოვრება და კანონი, თბ., 2007, 28.

⁹¹ მეფარიშვილი გ., ცხოვრება და კანონი, მე-2 გამოცემა, თბ., 2008, 51.

⁹² მეფარიშვილი გ., ცხოვრება და კანონი, თბ., 2007, 38.

⁹³ იქვე, 39.

⁹⁴ Sandkuhl H., Die Befugnisse von Nachrichtendiensten, FS für Rainer Hamm, Michalke R., Köberer W., Pauly J., Kirsch St. (hrbg.), Berlin, 2008, 625.

⁹⁵ იქვე.

⁹⁶ Захарцев С. И., Оперативно-розыскные мероприятия, Санкт-Петербург, 2004, 79-80.

⁹⁷ Kniesel M., Neue Polizeigesetze contra StPO, Zeitschrift für Rechtspolitik, Heft 11, 1987, 377.

⁹⁸ ლალიაშვილი თ., საქართველოს სისხლის სამართლის პროცესი, ზოგადი ნაწილი, თბ., 2015, 44 და შემდეგი; მამნიაშვილი მ., გაბოკიძე ჯ., გაბისონია ი., საქართველოს სისხლის სამართლის პროცესი, კერძო ნაწილი, თბ., 2012, 110.

⁹⁹ მამნიაშვილი მ., გაბოკიძე ჯ., გაბისონია ი., საქართველოს სისხლის სამართლის პროცესი, კერძო ნაწილი, თბ., 2012, 106.

¹⁰⁰ თუმანიშვილი გ., სისხლის სამართლის პროცესი, ზოგადი ნაწილის მიმოხილვა, თბ., 2014, 42.

¹⁰¹ სსსკ-ის მე-3 მუხლის მე-11 ნაწილი.

ბა გამოძიების წინარე ეტაპზე, ვიდრე სახეზე არ იქნება გამოძიების დაწყების ოფიციალური წინაპირობა.¹⁰² ამიტომ, ზოგიერთი ავტორი მიუთითებს საგამოძიებო ღონისძიების უპირატესობაზე, რადგან სისხლის სამართლის საქმის აღძვრის მომენტისთვის, გამოძიებას უკვე აქვს საქმეზე საკმარისი მტკიცებითი მასალა და კონკრეტული საგამოძიებო მოქმედების ჩატარების შესახებ უფრო კვალიფიციურად შეუძლია საკითხის გადაწყვეტა.¹⁰³

მართალია, მნიშვნელოვან განმასხვავებელ გარემოებას წარმოადგენს ის, რომ სისხლის საპროცესო სამართლის ღონისძიებები მოწოდებულია არა მომავალი საფრთხის თავიდან აცილებისკენ, არამედ წარსულში განხორციელებული სამართალდარღვევის გამოძიებისკენ;¹⁰⁴ თუმცა, აღსანიშნავია, რომ სისხლისსამართლებრივი დევნა, დანაშაულის წინააღმდეგ ბრძოლა და დანაშაულის თავიდან აცილება, პრევენცია, გარკვეულწილად, ავსებენ ერთმანეთს.¹⁰⁵ დანაშაულის წინააღმდეგ ბრძოლა არ ხორციელდება პროკურორის მიერ (საწერ მაგიდასთან) მხოლოდ რეპრესიული ღონისძიებების დაგეგმვით, არამედ ის, ასევე, რეალიზებას პოვებს ოპერატიული ორგანოების მიერ პრევენციული ხასიათის მქონე ოპერატიულ-სამძებრო ღონისძიებების განხორციელებით (ქუჩაში).¹⁰⁶ დანაშაულის სწრაფი გახსნისა და საქმეზე ობიექტური ჭეშმარიტების დადგენის თვალსაზრისით, გამომძიებლისა და ოპერატიული-სამძებრო მუშაკის სწორ, ერთობლივ საქმიანობაზე ბევრია დამოკიდებული.¹⁰⁷

ოპერატიულ-სამძებრო საქმიანობა ხორციელდება ღია და ფარული მეთოდებით (უფრო ხშირად, ფარულად, კონფიდენციალურად).¹⁰⁸ იგი არ მიმდინარეობს მხარეებს შორის, როგორც ეს სისხლის სამართლის პროცესშია და მხარემ საერთოდ არც იცის მისი არსებობის შესახებ.¹⁰⁹ ამისგან განსხვავებით, გამომძიებელი და პროკურორი სისხლის სამართალწარმოების სუბიექტები არიან,¹¹⁰ რომელთა უფლებამოსილება წესრიგდება საპროცესო კანონმდებლობით.¹¹¹ სისხლის საპროცესოსამართლებრივი ურთიერთობები ყოველთვის გულისხმობს სამართალურ-თიერთობის ნორმალურ, ლეგალურ ფორმას, სადაც მხარეებმა იციან სამართალწარმოების შესახებ, მათ გააჩნიათ სათანადო უფლებები და ეკისრებათ შესაბამისი მოვალეობები.¹¹² რუსი მეცნიერი ფილიპოვი ხაზს უსვამს იმ გარემოებას, რომ ოპერატიულ-სამძებრო ღონისძიებისგან განსხვავებით, სატელეფონო საუბრის ფარული მიყურადება, როგორც საგამოძიებო ღონისძიე-

¹⁰² Kniesel M., Neue Polizeigesetze contra StPO, Zeitschrift für Rechtspolitik, Heft 11, 1987, 380; Юрина Л. Г., Юрин В. М., Контроль и запись переговоров, Москва, 2002, 20.

¹⁰³ Юрина Л. Г., Юрин В. М., Контроль и запись переговоров, Москва, 2002, 10.

¹⁰⁴ Kniesel M., Neue Polizeigesetze contra StPO, Zeitschrift für Rechtspolitik, Heft 11, 1987, 382.

¹⁰⁵ იქვე, 378; ფაფიაშვილი შ., დანაშაულთა გამოძიების ზოგადი მეთოდის პრობლემები, თბ., 1991, 64.

¹⁰⁶ Kniesel M., Neue Polizeigesetze contra StPO, Zeitschrift für Rechtspolitik, Heft 11, 1987, 378.

¹⁰⁷ ფაფიაშვილი შ., დანაშაულთა გამოძიების ზოგადი მეთოდის პრობლემები, თბ., 1991, 58, 71.

¹⁰⁸ ბაქრაძე ა., საპროკურორო ზედამხედველობა და დამნაშავეობასთან ბრძოლა, თბ., 1977, 125.

¹⁰⁹ მეფარიშვილი გ., ცხოვრება და კანონი, მე-2 გამოცემა, თბ., 2008, 51; მეფარიშვილი გ., ცხოვრება და კანონი, თბ., 2007, 38.

¹¹⁰ აქუბარდია ი., სისხლის საპროცესო სამართლებრივი ურთიერთობანი, სისხლის სამართლის პროცესი, გოგშელიძე რ. (რედ.), თბ., 2009, §2, 81.

¹¹¹ მეფარიშვილი გ., ცხოვრება და კანონი, მე-2 გამოცემა, თბ., 2008, 51.

¹¹² იქვე; მეფარიშვილი გ., ცხოვრება და კანონი, თბ., 2007, 38; აქუბარდია ი., სისხლის საპროცესო სამართლებრივი ურთიერთობანი, სისხლის სამართლის პროცესი, გოგშელიძე რ. (რედ.), თბ., 2009, §2, 79 და შემდეგი.

ბა, კანონით დადგენილი წესის დაცვით ხორციელდება, რომლის მიზანია დანაშაულის გახსნისა და გამოძიებისთვის მნიშვნელოვანი ფაქტობრივი მონაცემების მოპოვება.¹¹³ ამ საკითხთან დაკავშირებით *მეფარიშვილი* აღნიშნავს, რომ სისხლის სამართალწარმოება მიმდინარეობს მხოლოდ მხარეებს შორის და ისიც შეჯიბრებითობის პრინციპის დაცვით, სადაც მხარეს უფლება აქვს, გაეცნოს მონინალმდევე მხარის მიერ მოპოვებულ მტკიცებულებას და ისარგებლოს საკუთარი უფლებების დაცვის ფართო სპექტრით.¹¹⁴ ასეთი რამ კი, ავტორის თანახმად, ოპერატიულ-სამძებრო საქმიანობის დროს გამორიცხულია.¹¹⁵

5. დასკვნა

არსებობს მოსაზრება, რომ თანამედროვე სახელმწიფოში, კანონით გარანტირებული უფლებებისა და თავისუფლებების გათვალისწინებით, ფიზიკური გადარჩენა მხოლოდ მაშინაა შესაძლებელი, თუკი ეს სახელმწიფო წარმოადგენს ე. წ. „პრევენციულ სახელმწიფოს“.¹¹⁶ აღნიშნული ხაზს უსვამს სწორედ პრევენციული ხასიათის ღონისძიებების ინტენსიური გამოყენების აუცილებლობასა და მის ეფექტიანობას. განსაკუთრებით აღსანიშნავია სისხლის სამართლის პროცესში არსებული ბოლო დროის ტენდენცია, რომელიც ჯიუტად ამტკიცებს მსგავსი ოპერატიული ხასიათის ღონისძიებების საგამოძიებო ღონისძიებებად არსებობის საჭიროებას.

თუმცა, ჩნდება რისკი, რომ ეს პრევენციული ხასიათის ღონისძიებები, თანდათან, მოიცავს მთელ სამართლებრივ სისტემას, გასცდება პრევენციული ხასიათის საქმიანობის სფეროს და მივიღებთ სისხლის სამართლის პროცესის „უსაფრთხოების, დაზვერვის“¹¹⁷ ანდა „საპოლიციო უფლებამოსილებით“¹¹⁸ აღჭურვას. როგორც წესი, ოპერატიული ღონისძიებების წარმოჩინებულ „ეფექტიანობის სცენარში“ კი ყველაზე სუსტ და დაუცველ ფიგურად რჩება ადამიანი.¹¹⁹ სწორედ ამიტომაა სახელმწიფო ვალდებული, უზრუნველყოს ადამიანის უფლებათა შემზღვეველი ღონისძიების – სატელეფონო საუბრის ფარული მიყურადების ზედმინევენითი საკანონმდებლო რეგულაცია, შექმნას მისი ჩატარების გამჭვირვალე და ლეგალური ბაზა. კანონმდებლის ასეთი სურვილი და გადაწყვეტილება ვერ იქნებოდა მიღებული ტოტალურ და პოლიციურ სახელმწიფოში, მაგ., *სტალინის რეჟიმის* ან ე. წ. დისიდენტებზე ნადირობის დროს.¹²⁰

¹¹³ *Филиппов А. Г.*, Тактика прослушивания и звукозаписи переговоров. Криминалистика, Том 2, Омск, 1993, 216-223.

¹¹⁴ *მეფარიშვილი გ.*, ცხოვრება და კანონი, მე-2 გამოცემა, თბ., 2008, 52.

¹¹⁵ იქვე.

¹¹⁶ *Paeffgen H. –U.*, Vernachrichtendienstlichung des Strafprozesses, *Goldammer's Archiv für Strafrecht, Wolter J., Pötz P. –G., Küper W., Hettinger M.* (hrgb.), Heidelberg, 2003, 647. ეს მოსაზრება განსაკუთრებით მძაფრი გახდა 2001 წლის 11 სექტემბრის მოვლენების შემდეგ და შესაბამისად, უსაფრთხოების პოლიტიკის ფანტაზია შეზღუდვებისგან გათავისუფლდა.

¹¹⁷ *Paeffgen H. –U.*, „Vernachrichtendienstlichung“ von Strafprozeß-(und Polizei-)recht im Jahr 2001, *Strafverteidiger*, 2002, 336-341.

¹¹⁸ *Paeffgen H. –U.*, Vernachrichtendienstlichung des Strafprozesses, *Goldammer's Archiv für Strafrecht, Wolter J., Pötz P. –G., Küper W., Hettinger M.* (hrgb.), Heidelberg, 2003, 652.

¹¹⁹ იქვე, 663.

¹²⁰ *Данилюк С., Виноградов С., Щерба С.*, Как прослушать телефонный разговор, „Социалистическая Законность“, № 2(676), 1991, 32.

აღსანიშნავია ოპერატიულ სამძებრო ღონისძიებათა ზემოთ განხილული ისტორიული განვითარების ტენდენცია. თუკი თავდაპირველად ოპერატიულ-სამძებრო ღონისძიებათა ჩატარების შესახებ მხოლოდ პირთა ვინრო წრემ იცოდა, მოგვიანებით, გარდაუვალი გახდა ამ ღონისძიებებზე სასამართლო კონტროლის დანესება და მისი ჩატარების შესახებ მოსამართლის მიერ გადაწყვეტილების მიღება. აღნიშნული უკვე ხომ არ მიაწინებდა ოპერატიულ-სამძებრო ღონისძიებათა და საგამოძიებო ღონისძიებათა დაახლოების ტენდენციაზე? განხილული კრიტიკის საწინააღმდეგოდ საინტერესოა, კვლევის შედეგად მნიშვნელოვანი პუნქტების შეჯერება, რომელიც ასახავს სატელეფონო საუბრის ფარული მიყურადებისა და ჩანერის ინსტიტუტის ოპერატიულ-სამძებრო ღონისძიებიდან საგამოძიებო ღონისძიებად გარდაქმნის პროცესს:

– ოპერატიული ხასიათის გარკვეული ღონისძიებები, მათ შორის, სატელეფონო საუბრის ფარული მიყურადება და ჩანერა, სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსში დასახელდა ფარულ საგამოძიებო ღონისძიებად. მოხდა ტერმინ „ოპერატიულის“ „ფარულით“ ჩანაცვლება,¹²¹ რაც გამართლებული და აუცილებელია ამ ორი განსხვავებული სამართლებრივი ბუნების მქონე ღონისძიებათა გამიჯვნისთვის.

– ფარული საგამოძიებო ღონისძიებები სსსკ-ში ინარჩუნებენ მათ განსაკუთრებულ ხასიათს და ეს გასაკვირი არცაა, თუ გავითვალისწინებთ მათი წარმოშობისა და განვითარების პროცესს. აქვე, უნდა გავიხსენოთ სამეცნიერო ლიტერატურაში არსებული ხაზგასმა ოპერატიული ხასიათის ღონისძიებათა პრევენციულ, ე. წ. ინფორმაციულ ბუნებაზე. სწორედ ფარული საგამოძიებო ღონისძიებების სამართლებრივი ბუნების თავისებურებაზე მეტყველებს სსსკ-ის ჩანაწერი¹²², რომელიც ფარული საგამოძიებო მოქმედების ლეგიტიმურ მიზნად ასახელებს ეროვნული უშიშროების ან საზოგადოებრივი უსაფრთხოების უზრუნველყოფას, უნესრიგობის ან დანაშაულის ჩადენის თავიდან აცილებას, ქვეყნის ეკონომიკური კეთილდღეობის ინტერესებს ან სხვა პირთა უფლებებისა და თავისუფლებების დაცვას. აღნიშნული კი მიუთითებს ამ ღონისძიებათა ოპერატიულ და პროაქტიურ¹²³ ბუნებაზე.

– კანონის საფუძველზე განხორციელებულ სამძებრო ღონისძიებასთან შედარებით, სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი ფარული საგამოძიებო ღონისძიების წარმოებისთვის უფრო მაღალ სტანდარტს აწესებს, სადაც ზედმინეწვითაა განსაზღვრული მისი ჩატარების როგორც ფორმალური, ისე მატერიალური წინაპირობები;¹²⁴ შედეგად, 2014 წელს განხორციელებული საკანონმდებლო ცვლილებების საფუძველზე დადგინდა ადამიანის უფლებების დაცვის გაცილებით მეტი გარანტია¹²⁵.

¹²¹ ტულუში თ., ბურჯანაძე გ., მშვენიერაძე გ., გოცირიძე გ., მენაბდე ვ., ადამიანის უფლებების და საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს სამართალწარმოების პრაქტიკა, 1996-2012 წლების სასამართლო პრაქტიკა, კოპალეიშვილი მ. (რედ.), თბ., 2013, 200.

¹²² სსსკ-ის 143² მუხლის მე-2 ნაწილი.

¹²³ Albrecht H. –J., Dorsch C., Krüpe Ch., Rechtswirklichkeit und Effizienz der Überwachung der Telekommunikation nach den §§ 100a, 100b, StPO und der anderer verdeckter Ermittlungsmaßnahmen, Freiburg, 2003, 465.

¹²⁴ იხ. სსსკ-ის 143¹ – 143¹⁰ მუხლები.

¹²⁵ გეგეშიძე თ., ელექტრონული კომუნიკაციების საშუალებებიდან მოპოვებული ინფორმაციის სისხლის სამართლის პროცესში გამოყენება – ქართული სამართალი და საერთაშორისო სტანდარტები, „გერმანულ-ქართული სისხლის სამართლის ჟურნალი (DGStZ)“, № 2, 2017, 45.

– ლიტერატურაში არსებული კრიტიკის მთავარი არგუმენტი, რომ ოპერატიულ-სამძებრო საქმიანობაზე ხორციელდება საპროკურორო ზედამხედველობა, რომელიც აუცილებელია და აღნიშნული წარმოადგენს ე. წ. ფილტრს, შესაძლოა სუსტი და არასაკმარისი აღმოჩნდეს; რამდენადაც ამ საქმიანობის საგამოძიებო ღონისძიებად გათვალისწინებით ძლიერდება მათ ჩატარებაზე სახელმწიფო კონტროლი. მნიშვნელოვანია, ასევე, სასამართლო კონტროლის არსებობა. ყოველივე აღნიშნული კი ტარდება სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსზე დაყრდნობით და გულისხმობს მხოლოდ ლეგალური და გამჭვირვალე მეთოდებით განხორციელებას.

– რაც შეეხება სამეცნიერო ლიტერატურაში გამოთქმულ მოსაზრებას იმასთან დაკავშირებით, რომ საგამოძიებო ორგანოს არ შესწევს უნარი და არ აქვს იმის რესურსი, რომ თავად განახორციელოს სატელეფონო საუბრის ფარული მიყურადება. საკანონმდებლო რეფორმამ პასუხი გასცა აღნიშნულ საკითხს და სსსკ-ის მე-3 მუხლის 32-ე პუნქტის თანახმად, ამ ფარული საგამოძიებო მოქმედების ჩატარების ექსკლუზიური უფლებამოსილება მიანიჭა სსიპ – „ოპერატიულ-ტექნიკურ სააგენტოს“, რომელიც არ არის აღჭურვილი საგამოძიებო ფუნქციებით. შესაბამისად, ე. წ. ოპერატიულ-სამძებრო უფლებამოსილებით არ აღიჭურვება გამოძიებელი და პროკურორი. საგამოძიებო ორგანო მიიღებს საჭირო ინფორმაციას სსიპ – „ოპერატიულ ტექნიკური სააგენტოსგან“.

– სატელეფონო საუბრის ფარული მიყურადების ჩატარება უკვე გულისხმობს ძირითადი უფლების შეზღუდვას და მასში ჩარევას, იმის მიუხედავად, მოპოვებული ინფორმაცია იქნება თუ არა პირის წინააღმდეგ გამოყენებული. პრევენციული მიზნებისთვის პირად ინფორმაციაზე ხელმისაწვდომობის მაქსიმალური შეზღუდვა სამართლებრივი სახელმწიფოს მიზანს უნდა წარმოადგენდეს. ამდენად, მისასალმებელი უნდა იყოს ამ ღონისძიების სსსკ-ით დარეგულირება და მისი განხორციელება მხოლოდ სისხლის საპროცესო სამართლებრივი მიზნებისთვის.

– და ბოლოს, მართალია, დიდ რისკს წარმოადგენს ფარული სატელეფონო მიყურადების შედეგად, თუნდაც კანონის დაცვით მოპოვებული ინფორმაციის მტკიცებულებად დასაშვებობა. თუმცა თავად სასამართლო პრაქტიკამ უნდა უზრუნველყოს, რომ ამ ღონისძიების შედეგად მოპოვებულ მტკიცებულებას სისხლის სამართლის პროცესში ჰქონდეს დასაშვებობის მაღალი სტანდარტი.

დასკვნის სახით, შესაძლოა, ითქვას, ოპერატიულ-სამძებრო საქმიანობასა და საგამოძიებო საქმიანობას შორის არსებული განსხვავებები და შეჯერებული არგუმენტები ქმნიან სატელეფონო საუბრის ფარული მიყურადებისა და ჩანერის სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსში არსებობის გამამართლებელ საფუძველს.

ბიბლიოგრაფია:

1. საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი, 09/10/2009.
2. საქართველოს კანონი „ოპერატიულ-სამძებრო საქმიანობის შესახებ“, 30/04/1999.

3. საქართველოს კანონი საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსში ცვლილების შეტანის შესახებ, №2634-რს, 01/08/2014.
4. საქართველოს კანონი „ოპერატიულ-სამძებრო საქმიანობის შესახებ“ საქართველოს კანონში ცვლილების შეტანის თაობაზე, №2635-რს, 01/08/2014.
5. „ოპერატიულ-სამძებრო საქმიანობის შესახებ“ კანონის განმარტებითი ბარათი, №1933, 05/04/1999, 1, 2.
6. საქართველოს პრეზიდენტის წერილი საქართველოს პარლამენტს, №151/1, 16/04/1999.
7. აქუბარდია ი., სისხლის საპროცესო სამართლებრივი ურთიერთობანი, სისხლის სამართლის პროცესი, გოგშელიძე რ. (რედ.), თბ., 2009, 79-81.
8. ბაქრაძე ა., საპროკურორო ზედამხედველობა და დამნაშავეობასთან ბრძოლა, თბ., 1977, 34, 125-131, 138, 153, 155, 156.
9. ბუაძე კ., მყავანაძე ზ., ოპერატიულ-სამძებრო საქმიანობის სამართლებრივი საფუძვლები, ქუთაისი, 2011, 16-17, 19-20, 22-25, 71-72, 145-146.
10. გეგეშიძე თ., ელექტრონული კომუნიკაციების საშუალებებიდან მოპოვებული ინფორმაციის სისხლის სამართლის პროცესში გამოყენება ქართული სამართალი და საერთაშორისო სტანდარტები, „გერმანულ-ქართული სისხლის სამართლის ჟურნალი (DGStZ)“, № 2, 2017, 45.
11. თუმანიშვილი გ., სისხლის სამართლის პროცესი, ზოგადი ნაწილის მიმოხილვა, თბ., 2014, 42.
12. ლალიაშვილი თ., საქართველოს სისხლის სამართლის პროცესი, ზოგადი ნაწილი, თბ., 2015, 44.
13. ლორთქიფანიძე მ., საქართველო XI ს. ბოლოსა და XII ს. პირველ მეოთხედში, დავით IV აღმაშენებელი, საქართველოს ისტორიის ნარკვევები, ანჩაბაძე ზ., გურჯაა ვ. (რედ.), ტომი 3, თბ., 1979, 223-224.
14. მამნიაშვილი მ., გაბოკიძე ჯ., გაბისონია ი., საქართველოს სისხლის სამართლის პროცესი, კერძო ნაწილი, თბ., 2012, 106, 110.
15. მეურმიშვილი ბ., ფარული საგამოძიებო მოქმედებები, საქართველოს სისხლის საპროცესო სამართალი, კერძო ნაწილი, ფაფიაშვილი ლ. (რედ.), თბ., 2017, 518.
16. მეფარიშვილი გ., სამართლის პუბლიცისტიკა, თბ., 2014, 115.
17. მეფარიშვილი გ., ცხოვრება და კანონი, თბ., 2007, 26, 28, 38, 39, 40.
18. მეფარიშვილი გ., ცხოვრება და კანონი, მე-2 გამოცემა, თბ., 2008, 50, 51, 52, 181.
19. ტულუში თ., ბურჯანაძე გ., მშვენიერაძე გ., გოცირიძე გ., მენაბდე ვ., ადამიანის უფლებების და საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს სამართალწარმოების პრაქტიკა, 1996-2012 წლების სასამართლო პრაქტიკა, კოპალეიშვილი მ. (რედ.), თბ., 2013, 200.
20. უსენაშვილი ჯ., პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობის უფლების რეალიზაციის პრობლემა სასამართლოს კონტროლს დაქვემდებარებული ოპერატიულ-სამძებრო ღონისძიებების წარმოებისას, ჟურნ. „სამართალი“, № 2, 2012, 87, 90, 91, 94, 95.
21. ფაფიაშვილი შ., დანაშაულთა გამოძიების ზოგადი მეთოდის პრობლემები, თბ., 1991, 58, 60, 64, 71.
22. Albrecht H. -J., Dorsch C., Krüpe Ch., Rechtswirksamkeit und Effizienz der Überwachung der Telekommunikation nach den §§ 100a, 100b, StPO und der anderer verdeckter Ermittlungsmaßnahmen, Freiburg, 2003, 465.
23. Kniesel M., Neue Polizeigesetze contra StPO, Zeitschrift für Rechtspolitik, Heft 11, 1987, 377-378, 380, 382.
24. Krüger R., Rechtsfragen bei verdeckten Ermittlungen aus verfassungsrechtlicher Sicht, Juristische Rundschau, Heft 12, 1984, 490.

25. *Paeffgen H. –U., Vernachrichtendienstlichung des Strafprozesses, Goldammer’s Archiv für Strafrecht, Wolter J., Pötz P. –G., Küper W., Hettinger M. (hrgb.), Heidelberg, 2003, 647, 652, 659, 660, 663.*
26. *Paeffgen H. –U., “Vernachrichtendienstlichung” von Strafprozeß-(und Polizei-)recht im Jahr 2001, Strafverteidiger, 2002, 336-341.*
27. *Sandkuhl H., Die Befugnisse von Nachrichtendiensten, FS für Rainer Hamm, Michalke R., Köberer W., Pauly J., Kirsch St. (hrgb.), Berlin, 2008, 625.*
28. *Данилюк С., Виноградов С., Щерба С., Как прослушать телефонный разговор, “Социалистическая Законность”, № 2(676), 1991, 32.*
29. *Захарцев С. И., Оперативно-розыскные мероприятия, Санкт-Петербург, 2004, 79-80.*
30. *Карнеева Л., Уголовно-процессуальный закон и практика доказывания, “Социалистическая Законность”, № 1(663), 1990, 35.*
31. *Петрухин И. Л., Правосудие: время реформ, Москва, 1991, 81.*
32. *Петрухин И. Л., Личные тайны (человек и власть), Москва, 1998, 87, 92.*
33. *Петрухин И. Л., Теоретические основы реформы уголовного процесса в России, Часть 1, Москва, 2004, 167-168.*
34. *Филиппов А. Г., Тактика прослушивания и звукозаписи переговоров. Криминалистика, Том 2, Омск, 1993, 216-223.*
35. *Фойницкий И. Я., Русское уголовное судопроизводство, Чась 3, Санкт-Петербург, 1893, 5-6.*
36. *Шейфер С. А., Уголовно-процессуальное Право Российской федерации, 2^е издание, Петрухин И. Л. (ред.), Москва, 2006, 375.*
37. *Юрина Л. Г., Юрин В. М., Контроль и запись переговоров, Москва, 2002, 6, 8, 9, 10, 20.*